

населення / М.П. Гуліч, О.М. Онопрієнко, О.Д. Ольшевська [Електронний ресурс]]. – Режим доступу до даних: <http://www.health.gov.ua/Publ/conf.nsf/0/efa1b54347f228dec2256d95004e250e?OpenDocument>. – 2012. – 27 бер.

2. Єгоров Б. Стан харчування населення України / Єгоров Б., Мардар М. // Товари і ринки. – 2011. – № 1. – С. 140-147 [Електронний ресурс]]. – Режим доступу до даних: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/tovary/2011_1/20.pdf – 2012. – 02 квітня.

3. Промышленная культура грецкого ореха / [Затоковой Ф.Т., Сатина Л.Ф., Сайко В.И., Йолтуховский М.К.]; под ред. к. с.-х. В.М. Васюты. – К.: Урожай, 1986. – 96 с.

4. Піраміда Средиземноморской диеты и ее характеристика [Електронний ресурс]. – Режим доступу до даних: <http://www.my-diet.ru/sredizemnomorskaja-dieta/med-diet-pyramid/>. – 2012. – 28 бер.

5. Наукові основи та складові галузевої програми розвитку горіхівництва в Україні / [Сатина Г.М., Олещенко Ф.Г., Кошлакова Н.М. та ін.]. – К.: Логос, 2011 р. – 100 с.

Summary

Socio-economic efficiency of the nut industry development in Ukraine / Satina H.M.

Socio-economic preconditions and prospects of nut industry development in Ukraine are described. The purpose, main provisions and measures of branch development program are substantiated; perspective parameters of nut growing, expected food, social and economic benefit are defined.

Keywords: nuts, branch development, perspective, efficiency.

УДК 338.432:620.952:662.756.3(477)

РОЗВИТОК ВЛАСНОЇ ПЕРЕРОБНОЇ СФЕРИ РІПАКУ ЯК ШЛЯХ ДО ЕНЕРГОНЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Скорук О.П., к.е.н., доцент
Вусінська І.В.

Вінницький національний аграрний університет

У статті розглянуто основні проблеми розвитку ріпакового під комплексу країни. Визначено напрями удосконалення організаційно-економічного механізму його функціонування на основі державного регулювання і програмування виробництва та переробки сировини, використання мотиваційних схем організаційної діяльності учасників галузі, створення сприятливого інвестиційного клімату.

Ключові слова: ріпак, ріпаковий підкомплекс, ріпакова олія, біопаливо, державне регулювання, енергозабезпеченість, експорт.

Вступ. Виробництво ріпаку донедавна залишалось поза увагою українських аграріїв. Ріпак вирощували в основному як олійну культуру. Розміри його виробництва були незначними. Але із зростанням цін на енергоносії ріпак зайняв провідне місце серед сільськогосподарських культур, які є сировиною для виробництва біопалива, зокрема біодизелю. Йдеться про новий перспективний напрям широкого використання ріпаку як біосировини для поповнення енергоресурсів. Зважаючи на високу екологічність, пальне з ріпаку можна використовувати для машин, які працюють у сільському господарстві, міському та водному транспорті тощо. Експорт насіння ріпаку приносить значний валютний прибуток. Подальше нарощування виробництва ріпаку, з одного боку, як однієї з дохідних галузей вітчизняного сільського господарства сприятиме подальшому зміцненню та розвитку аграрного сектора, з іншого, як біосировини - зміцненню енергобезпеки України. Тому виникає потреба в дослідженні тенденцій вітчизняного виробництва та переробки ріпаку.

Постановка завдання. Актуальність теми визначається тим, що шлях до подолання кризової ситуації, в якій нині знаходиться Україна, пролягає, насамперед, через виробництво конкурентоздатної продукції як для внутрішнього, так і зовнішнього ринку, що відповідає купівельній спроможності споживача і водночас вигідна виробнику. Досягти цього можна на основі комплексного підходу до виробництва, переробки й реалізації продукції рослинництва та широкого освоєння останніх науково-технічних досягнень. При цьому постає необхідність дедалі цілеспрямованіше впроваджувати у виробництво апробовані світовою й вітчизняною практикою культури. До таких культур у нашій країні належить, насамперед, ріпак. З огляду на те, що вирощування як озимих, так і ярих його форм економічно досить вигідне, є всі підстави вважати, що саме ця культура посяде одне з чільних місць у структурі вітчизняного сільськогосподарського виробництва, а й відкриє нові можливості для утворення нашої держави на світовому аграрному ринку.

Аналіз досліджень. Дослідженню проблеми ефективного виробництва та використання ріпаку присвятили свої праці провідні фахівці: Гайдаш В., Граділь Г.А., Дишлюк С.М., Іванов А., Калетнік Г.М., Концеба С.М., Маслак О., Оверченко Б., Яворова Г.В. та інші. Проте ряд аспектів цієї проблеми є недостатньо вивченим і потребує досліджень. Напрацьовані здобутки не повною мірою враховують динаміку постійних змін, що відбуваються в економіці сільського господарства.

Виклад основного матеріалу. За кілька років Україна перетворилась в одного з провідних світових виробників та експортерів ріпаку завдяки зростаючому попиту з боку ЄС.

У 2010 році урожай ріпаку склав 1,9 млн.т, з яких 1,6 млн.т, що майже 85% було експортовано до країн ЄС як сировину для виробництва біодизеля.

У 2011 році виробництво ріпаку очікують в обсязі 1,62 млн т, експорт - 1,55 млн т. Україна - друга у світі за експортом ріпаку. Річ у тім, що країни, які є найбільшими виробниками цієї культури, направляють її на внутрішню переробку. Євросоюз і Китай - навіть ще й імпортують.

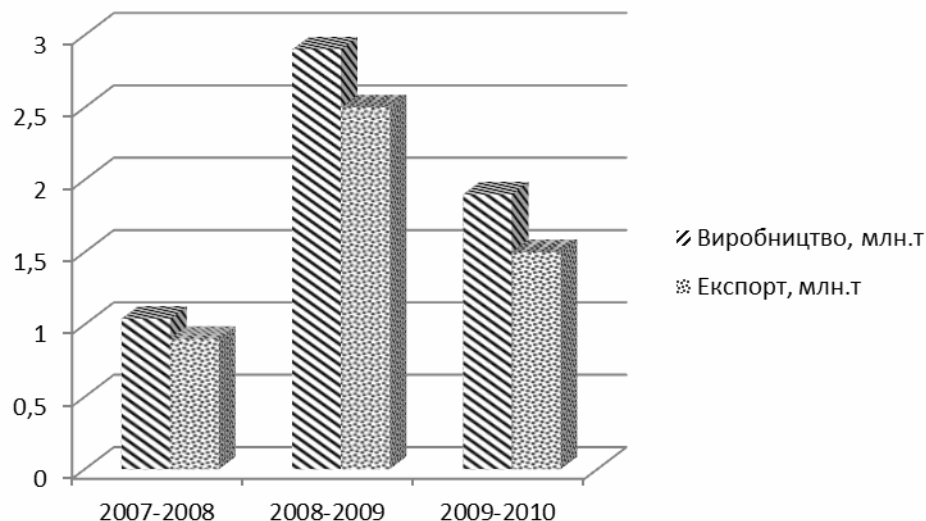

Рис.1. Експорт насіння ріпаку

Основною причиною того, що значна частина виробленої продукції експортується в зарубіжні країни, є слабка адаптованість вітчизняних переробних підприємств до ринкових умов і неготовність вітчизняного ринку до зростаючої пропозиції ріпаку.

Аналіз кон'юнктури світового олієпродуктового ринку показує, що найбільш прибутковим каналом розподілу ріпаку є реалізація продуктів його переробки. Оскільки ріпакова олія реалізується по ціні вдвічі вищій, ніж насіння ріпаку.

Однак не зважаючи на очевидні економічні переваги такого каналу використання ріпаку, переробна сфера галузі практично не розвивається. Про що і свідчить обсяги експорту насіння ріпаку.

За даними асоціації «Укроліяпром» у минулому році обсяги переробки насіння були незначними, а виробництвом ріпакової олії займалося лише одне підприємство – ВАТ «Ніжинський ЖК». Така ситуація пояснюється зовсім не технологічними факторами, адже потужності олійно-екстраційних заводів здатні переробити весь урожай ріпаку. На думку спеціалістів основною причиною є організаційно-економічні умови функціонування переробної сфери ріпакового підкомплексу. Держава практично не вживає ніяких заходів залучення ріпаку на переробку вітчизняними підприємствами, тим самим створюючи усі умови для розвитку експортної торгівлі насінням ріпаку.

Тому енергозалежність країни та постійне зростання цін на нафту повинні були активізувати дії уряду у забезпеченні розвитку цієї перспективної і необхідної галузі. Експерти зазначають, що за умови відведення під ріпак 10 % орних земель і досягнення урожайності 25 ц/га ріпаковий підкомплекс міг би виробляти 8,5 млн т насіння. Після переробки цієї сировини можна було б отримати близько 3 млн т. біопалива, яке на 75 % забезпечить річну потребу у пальному всього агропромислового комплексу країни. Крім того, річне виробництво ріпакового шроту понад 5 млн т, за потреби 1,2 млн т, дасть змогу повністю задовольнити українське тваринництво білковими компонентами, а надлишок реалізувати іншим країнам як конкурентоспроможну експортну

продукцію.

Важливим побічним продуктом при переробці насіння ріпаку на біопаливо є гліцерин, який можна використовувати у багатьох галузях промисловості. Тому виробництво біодизелю з ріпаку є безвідходною технологією виготовлення конкурентноспроможної продукції, яка може мати попит як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках.

Науковці вважають, що переробка сфери ріпакового підкомплексу може розвиватись в делькількох напрямках: налагодження постачання ріпакової олії в країни ЄС для виробництва біопалива; розвиток власного виробництва біодизелю на українських заводах під іноземне замовлення; виробництво біодизеля для внутрішнього споживання.

Економічно вигідна переробка насіння ріпаку та виробництва біодизелю неможливе без забезпечення комплексного розвитку ріпаківництва як галузі. Важлива роль у цьому процесі належить державі, основним завданням якої повинно стати впровадження системи заходів, направлених на вдосконалення організації та територіального розміщення виробничої і переробної сфери, збалансування основних факторів їх ефективності, інвестування на основі розвинутих економічних взаємозв'язків та нових методів управління.

На думку експертів державне регулювання у сфері виробництва та переробки насіння ріпаку повинно включати:

- правове та нормативне забезпечення: закони, постанови, укази, рішення центральних та місцевих органів влади;
- інфраструктурне забезпечення: поєднання регіональних та загальнодержавних інтересів; формування виробничих та науково-дослідних структур, побудова інтеграційних систем;
- економічне забезпечення: система економічних методів та інструментів впливу;
- інформаційне та методичне забезпечення: моніторинг, система звітів, нормативи, стандарти, інструкції.

Розробка профільними установами нових технологічних нормативів та стандартів продукції, приведення їх в повну відповідність зі світовими аналогами є необхідною для розвитку біодизельного виробництва та розширення межі використання продукції ріпаківництва.

Розвиток ріпаківництва в Україні на основі власної переробки повинен передбачати: використання різних механізмів кредитування та інвестування діяльності учасників; формування стабільної сировинної бази для виробництва продукції; вдосконалення технологічних процесів, пов'язаних із виробництвом, зберіганням, транспортуванням і реалізацією продукції, впровадженням високоефективної техніки та обладнання; розробки науково-технологічних програм, спрямованих на підвищення організаційно-економічного рівня виробництва продукції; створення та відпрацювання ефективних механізмів взаємодії у сфері виробництва, переробки та реалізації продукції; забезпечення умов паритетного розвитку учасників виробництва, сприяння вирівнюванню економічних умов господарювання різних сфер олієпродуктової вертикалі; представлення і відстоювання інтересів виробників і переробних підприємств в межах державного регулювання галузі.

Висновки. Отже, стабільність та розвиток власної переробної галузі ріпаківництва є перспективним напрямом який дозволить розвивати виробництво біопалива в Україні. Але на сьогодні існує багато серйозних проблем у розвитку ріпакового підкомплексу, які не дають можливості повною мірою реалізувати його економічний потенціал, підвищити інвестиційну привабливість і створити необхідні умови для розвитку вітчизняної біодизельної галузі. Організаційно-економічний механізм функціонування ріпакового підкомплексу необхідно вдосконалити шляхом посилення ролі державного регулювання і програмування виробництва та переробки насіння ріпаку, використання мотиваційних схем організації рівноправної і взаємовигідної діяльності всіх учасників галузі, створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення ресурсів у сферу нових технологій та інновацій.

Література

1. Фаїзов А.В. Удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування ріпакового підкомплексу / А.В. Фаїзов // Агроінком. – 2010. - № 7-9. – С. 13-23.
2. Калетнік Г. М. Економіка виробництва біопалива в Україні та забезпечення продовольчої безпеки /Г. М. Калетнік // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 30-35.
3. Кандул С. Експорт ріпаку з України: реагування на виклики ринку ЄС / С.Кандул // Пропозиція. – 2010. - № 12. – С. 28-31.
4. Капшук С. Стан та перспективи українського олієпрому / С. Капшук // Пропозиція. – 2011. - № 6. – С. 52-55.
5. Гаркавенко Ю. Олійний прогноз /Ю. Гаркавенко//Агробізнес сьогодні. – 2011. - №10. – С. 12-13,
6. Хоменко М. Аналіз ринку олійних /М. Хоменко//Агробізнес сьогодні. – 2011. - №1/2. – С. 10-11,
7. Товстопіят А. Тенденції ринків /А. Товстопіят//Агроексперт. – 2010. - №5. – С.85.

Summary

The development of the own recycling rape as a way to independence energy Ukraine. / Skoruk O.P., Vusinska I.V.

The article discusses the basic problems of rape under the complex. The ways of improving the organizational-economic mechanism of its functioning on the basis of state regulation of programming and production and processing of raw materials, use of incentive schemes organizational activities by the industry, creating a favorable investment climate.

Keywords: rape, rape oil, biofuels, government regulation, energy availability, export.